

участі здобувачів освіти в наукових конференціях, виконанні науково-дослідних тем кафедр, діяльності студентських наукових гуртків, у межах яких реалізуються проекти з дослідницьким компонентом. Додатковим підтвердженням є участь студентів у конкурсах з перекладу та мовно-літературних конкурсах, де вони здобувають призові місця.

Отже, формування дослідницьких компетентностей у межах освітньої програми з підготовки філолога першого рівня вищої освіти має системний і багатовимірний характер. Досягнення відповідних результатів навчання забезпечується завдяки інтеграції дослідницької діяльності у зміст освітніх компонентів, поєднанню теоретичної та прикладної підготовки, а також активному залученню студентів до наукової діяльності.

Список використаних джерел

1. Положення про акредитацію освітніх програм, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2024 № 686. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1013-24#Text>
2. Стандарт вищої освіти / Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.06.2019 р. № 869. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2021/07/28/035-Filolohiya-bakalavr.28.07-1.pdf>

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИХ КЛІШЕ В СУЧАСНИХ БІЗНЕС-КОНТРАКТАХ

Мунтян Олександр Олександрович

к. філол. н., доцент

Кафедра філології та перекладу

Київський національний університет технологій та дизайну

Україна

Сучасний український діловий дискурс, зокрема жанр бізнес-контракту, є важливим об'єктом стилістичного аналізу в умовах активного розвитку ринкових відносин та інтеграції України до міжнародного економічного простору. Бізнес-контракт як текстовий документ поєднує юридичну точність із комунікативною ефективністю, що зумовлює використання специфічних лексико-семантичних кліше – стійких формулювань, які забезпечують стандартизацію, однозначність і формальність. Стилістичні особливості текстів українськомовних контрактів відображають еволюцію ділової мови від радянських шаблонів до сучасних європейських стандартів, зберігаючи при цьому національну ідентичність. Теоретичний аналіз лексико-семантичних кліше дозволяє виявити механізми їх формування, функції та стилістичну адаптацію в умовах багатомовного бізнес-середовища.

Кліше в діловому українському мовленні визначається як стандартизована лексико-семантична одиниця, що виконує функції економії мовних засобів, забезпечення точності та формалізації. У бізнес-контрактах кліше поділяються на структурні (Сторони домовилися про таке), лексичні (встановити термін дії, нести відповідальність) та семантичні (в повному обсязі, відповідно до чинного законодавства). Їх стилістична роль полягає в створенні офіційно-ділового тону, уникненні неоднозначності та полегшенні сприйняття.

Лексичний рівень кліше в сучасних українських бізнес-контрактах характеризується домінуванням абстрактної термінології та дієслів наказового способу. Наприклад, у преамбулі типовим є кліше «Цей Договір укладено між [Назва сторони 1], в особі [посада, ПБ], що діє на підставі [статут/довіреність], з одного боку, та [Назва сторони 2], в особі [посада, ПБ], що діє на підставі [статут/довіреність], з іншого боку». Це формулювання забезпечує чітку ідентифікацію суб'єктів, уникаючи варіативності (укладається замість підписується). Семантичне кліше «Сторони» (з великої літери) заміняє конкретні назви після преамбули, створюючи економію та формальність.

У розділі предмета договору поширені лексико-семантичні кліше з модальними дієсловами: «Постачальник зобов'язується поставити, а Покупець – прийняти та оплатити Товар». Тут семантичне ядро зобов'язується передає юридичну обов'язковість, тоді як синонімічні варіанти (гарантує, бере на себе обов'язок) менш уживані через ризик неоднозначності. Кліше «в асортименті, кількості та за цінами, визначеними у Додатку № 1» відсилає до специфікації, забезпечуючи гнучкість без деталізації в основному тексті.

Цінові положення містять кліше з кількісною семантикою: «Загальна сума Договору становить [сума цифрами] ([сума літерами]) гривень, у тому числі ПДВ [сума] гривень». Подвійне написання суми (цифрами та літерами) – стилістичний стандарт, що запобігає помилкам. Семантичне кліше «у тому числі ПДВ» фіксує податкову складову, відображаючи фіскальну культуру.

Розділ оплати вирізняється кліше з часовою та умовною семантикою: «Оплата здійснюється шляхом безготівкового перерахунку на розрахунковий рахунок Постачальника протягом [кількість] банківських днів з дати отримання Товару та підписання видаткової накладної». Тут «банківських днів» уточнює термін, виключаючи вихідні, а «з дати» замість після забезпечує юридичну точність. Альтернативне кліше «авансовий платіж у розмірі 50 % від загальної суми Договору» регулює ризики.

Відповідальність сторін формулюється через кліше з санкційною семантикою: «У разі порушення термінів поставки Постачальник сплачує Покупцеві пеню в розмірі 0,1 % від вартості непоставленого Товару за кожен день прострочення». Кліше «за кожен день прострочення» стандартизує розрахунок, тоді як «неустойка», «штраф», «пеня» розмежовують типи санкцій. Семантичне кліше «форс-мажорні обставини, передбачені чинним законодавством України» відсилає до Цивільного кодексу, уникаючи переліку.

Стилістична еволюція кліше відображає перехід від радянських шаблонів (товариш, планова поставка) до сучасних (сторона, умовний термін). Наприклад, радянське «зобов'язаний виконати планове завдання» трансформувалося в «зобов'язується виконати умови Договору». Запозичення з англійської (*due diligence*, *force majeure*) адаптуються як «належна перевірка», «непереборна сила», зберігаючи українську ідентичність.

У бізнес-контракті кліше виконують такі функції:

1. юридичну – однозначність (відповідно до вимог чинного законодавства);
2. комунікативну – економію (Сторони погоджують замість розгорнутого опису);
3. стилістичну – офіційність (в установленому порядку).

Семантичні поля кліше:

- обов'язок (зобов'язується, несе відповідальність);
- умова (за умови, у разі);
- термін (протягом, до настання);
- сума (становить, сплачується).

Порівняно з європейськими стандартами (наприклад, FIDIC), українські контракти менш лаконічні, але більш деталізовані в санкціях.

Отже, лексико-семантичні кліше сучасних українських бізнес-контрактів є стилістичним каркасом, що забезпечує формальність, точність і стандартизацію. Їх еволюція відображає адаптацію до ринкових реалій при збереженні національної мовної норми. Теоретичний аналіз дозволяє рекомендувати: уніфікацію кліше в шаблонах, уникнення надмірної англіцизації, навчання бізнес-лінгвістики. Подальші дослідження доцільно спрямувати на корпусний аналіз контрактів різних галузей та порівняння з іншомовними аналогами.

Список використаних джерел

1. Мунтян О. О. Документ як засіб оволодіння офіційно-діловим стилем української мови / Мунтян Олександр Олександрович/ *Modern Trends in the Development of Economy, Technology and Industry: Collection of Scientific Papers "International Scientific Unity"* with Proceedings of the 2nd International Scientific and Practical Conference. February 12-14, 2025. Toronto, Canada. *International Scientific Unity* – Pp. 121 – 123.
2. Мунтян О. О., Чень Ван Лінгвістичні аспекти функціонування української ділової мови в умовах євроінтеграційних процесів / Мунтян Олександр Олександрович, Чень Ван // *Вісник освіти і науки (Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія», Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*: журнал. 2025. № 10(40) 2025. С. 632 – 646.